

STRATEGI FOR SPESELLE MILJØTILTAK I JORDBRUKET (SMIL)

2021-2026

For Lund Kommune

Foto: John Skåland

Godkjent av PNM-utvalget i møte den 10.06.2021

Innhold

Bakgrunn	3
Overordnede føringer	3
Regelverk	3
Proessen.....	4
Fakta om jordbruket, kulturlandskapet og vannforekomster i kommunen.....	4
Mål og tiltak for miljøet og kulturlandskapet.....	4
Kulturlandskap:.....	4
Avrenning til vann og utslipp til luft	5
Kriterier for tildeling av tilskudd til prosjekter	6
Lokale søknadsfrister og kommunal saksbehandling.....	6
Tilskuddssatser	7

Bakgrunn

Hovedformålet med denne strategien er å stimulere aktive bønder og landbruksforetak som søker produksjonstilskudd og avløsertilskudd til å engasjere seg i tiltak innen miljø og kulturlandskap. Slike tiltak vil være en ekstra innsats for miljø og kulturlandskap, ut over den vanlige gardsdriften. Gjennom denne SMIL-strategien vil kommunen i samarbeid med faglag i landbruket være med på å ta vare på landbrukets kulturlandskap i tråd med nasjonale og regionale føringer. Tiltak for å ta vare på kulturlandskapet og redusere forurensing etter vannforskriften er fremhevet som nasjonale satsingsområder. Det er også stort fokus på tiltak for å ivareta biologisk mangfold.

Overordnede føringer

Følgende styringsdokumenter ligger til grunn for arbeidet med strategien og prioriteringene:

- Landbruksplan for Lund kommune
- Kulturminneplan for Lund kommune 2016-2024
- Regional plan for landbruket i Rogaland
- Regional plan og tiltaksprogram for vannforvaltningen i Vannregion Rogaland (under arbeid)
- Stortingsmelding nr. 9 Landbruks- og matpolitikken
- Nasjonalt miljøprogram 2019-2022

Regelverk

Utarbeiding av tiltaksstrategien og bruken av ulike tilskuddsordninger er hjemlet i forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket § 1 og § 8.

Formålet med tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket er å fremme spesielle miljøtiltak i jordbruket er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensing fra jordbruket, utover det som kan forventes av vanlig jordbruksdrift. Prosjektene og tiltakene skal prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier. Forskriften gjelder hovedsakelig for tiltak på landbrukseiendommer, samt områder vernet etter naturmangfoldloven og kulturminneloven.

Kommunen har veiledningsplikt og er vedtaksmyndighet for alle søknader om SMIL-tilskudd. Det har de siste årene vært stor variasjon i tildelingen av SMIL-midler. Målet er at flere gode tiltak skal gis støtte. Vi har de siste årene sett at klimaet har forandret seg en del i vårt område, noe som vil kreve nye prioriteringer når det kommer til tildeling av SMIL-midler. Det mangler ikke på aktuelle tiltak rundt i kommunen og kommunen vil derfor legge noe mer vekt på å informere bøndene i kommunen om tilskuddsordningen.

Statsforvalteren i Rogaland har blant annet ansvar for å legge til rette for at kommunene har gode rutiner i sin saksbehandling. Statsforvalteren behandler også søknader om dispensasjon fra forskriften og er klageinstans for kommunale vedtak. Statsforvalteren kan også overprøve kommunale vedtak som de mener er i strid med forskriften og kommunens egen strategi for bruk av SMIL-midlene.

Prosessen

Lund kommune har hatt en strategi for bruk av SMIL-midlene siden 2004. Den siste strategien gjaldt fra 2016 til 2019. PNM-etaten satte januar 2021 i gang en prosess med å utarbeide en ny strategi for SMIL. Kommunen har tatt utgangspunkt i den siste strategien ved utarbeiding av ny strategi for 2021 til 2026. Tiltaksstrategien gjelder for 6 år.

Fakta om jordbruket, kulturlandskapet og vannforekomster i kommunen

Det var per 1. oktober 2020 104 foretak i kommunen som søkte produksjonstilskudd i jordbruket. De aller fleste driver med husdyrproduksjon. I søknadene er det oppgitt et areal på 11 517 dekar fulldyrka jord, 829 dekar overflatedyrka jord og 13 887 dekar innmarksbeite.

Melkeproduksjon, ammeku og sauehold er de viktigste produksjonene i kommunen, i tillegg kommer fjørfehold og svineproduksjon. Lund er også en stor skogkommune, med mange aktive skogeiere.

Det er god aktivitet i jordbruket med mange aktive bønder. De viktigste jordbruksbygdene i kommunen er Ualand/Heskestad og Hovsherad. Det har de siste årene vært stor aktivitet i disse bygdene med bygging av flere nye driftsbygninger for melkekyr, ammekyr og sau. Flere bønder har de siste årene sluttet med melkeproduksjon og gått over til ammekyr. Men vi ser også at en del bønder satser videre på melkekyr og har bygget eller bygget nytt fjøs med løsdrift og melkerobot. Landbrukseiendommene i kommunen er forholdsvis små og det er derfor mange som er avhengige av leiejord. Leiejorda ligger ofte i stor avstand fra driftssenteret. Mesteparten av jordbruksjorda i kommunene blir drevet.

De siste årene har vi sett at klimaet i området har forandret seg. Det er mer nedbør og mer ekstremvær enn tidligere. Ekstremværet kommer i form av store nedbørsperioder, flom, tørke og lignende. Det er viktig at den jordbruksjorda som i dag er tilgjengelig i kommunen bevares på best mulig måte for de framtidige generasjonene. I tillegg er gjengroing av heiområder en klar utfordring.

En annen utfordring er de mange små teigene på flere gardsbruk og behovet for fjerning av steingjerder for å kunne drive teigene mer rasjonelt med dagens store maskiner. Mange av teigene er ikke tilpasset store traktorer og maskiner. Det er en balansegang å avveie behovet for å ta vare på kulturlandskapet, samtidig som man legger til rette for dagens drift og at arealene kan drives på en noenlunde rasjonell måte.

Det finnes vernede områder i kommunen og ellers områder som er båndlagt etter lov om naturvern, slik som Førland-Sletthei landskapsvernområde, Bringedal friluftsområde, edellauvskog ved Hovsvatnet i Drangsdalen, heiene mellom Rusdal og Sirdal kommune (Indre Sandstøl, Espelistøl, Vigelandsvatnet), den gamle bilveien over Tronåsen etc.

Mål og tiltak for miljøet og kulturlandskapet

Kulturlandskap:

Kystlynghei. Det er store områder i kommunen som består av kystlynghei, der det vokser mye røsslyng. Det viktigste kystlyngheiområdet i kommunen er Førland-Sletthei landskapsvernområde. I heiene er det store arealer med gammel slåttemark som ikke lenger blir slått eller holdt i hevd. Men

det er fremdeles tradisjon for lyngbrenning og heiene benyttes som beiteområde for sau og storfe. Flere av bøndene som har husdyr på beite i det aktuelle området benytter seg av RMP-ordningen, der de søker tilskudd til tiltakene i Regionalt miljøprogram.

Rmp. Ordningen for tilskudd til tiltak fastsatt i Regionalt miljøprogram omfatter blant annet tilskudd til drift av bratt areal, skjøtsel av automatisk fredede kulturminner, vedlikehold av turstier og turveier i jordbrukets kulturlandskap, skjøtsel av kystlynghei, skjøtsel av styvingstrær og tiltak for å hindre forurensing etc.

Kulturminner. Kulturminneplanen for Lund kommune ble revidert i 2016. Planen inneholder oversikt og opplysninger om hvilke bygninger og andre kulturminner som det er mest aktuelt å ta vare på. Lund kommune har mange verneverdige bygninger, mange fordi de er viktige element i gardstunet og området rundt. Bygninger og andre kulturminner forteller en historie om fortiden og den tidligere jordbruksdriften. Kulturlandskapet mister en del av sitt særpreg når slike kulturminner forfaller og blir borte. Det er derfor viktig at det tas vare på et representativt utvalg av slike kulturminner.

Friluftsliv. Det er viktig at det gis mulighet for friluftsliv i jordbrukets kulturlandskap. Ved å legge til rette for ferdsel her får allmennheten tilgang til disse vakre områdene med verdifulle naturtyper, kulturmark og kulturminner. Kommunen er positiv til å gi tilskudd til tiltak som fremmer tilgjengelighet og opplevelseskvalitet i kulturlandskapet. Ved å prioritere ulike tiltak vil en få styrt ferdselen til de områdene som er best egnet, slik at ferdselen fører til minst mulig konflikt med landbruket. Det vil her være naturlig å samarbeide noe med Dalane Friluftsråd.

Det er flere helårsturløyper i kommunen. På Sætra er det et godt utbygd løypenett for skigåing, men løypene kan også benyttes om sommeren. På Moi er det blant annet turløyper i prestegardsskogen og innover i heia. I samfunnet er det et generelt økt fokus på dette med å holde seg i aktivitet og bruke tid ute. Det er derfor et økt behov for etablering og vedlikehold av turstier. Mulige behov i forhold til tilrettelegging for friluftsliv kan være, merking av nye stier, vedlikehold av eksisterende stier, utbedring og etablering av parkering for turstier etc.

Avrenning til vann og utslipp til luft

Utfordringen for vannforekomstene i kommunen er hovedsakelig den sure nedbøren som kommer fra kontinentet. Avrenning av husdyrgjødsel fra beitedyr og gjødsling av dyrka mark er også en kilde til forurensing og forringet vannkvalitet for vassdragene i kommunen.

Det er ikke bygget renseparker i kommunen tidligere, da dette har blitt sett på som lite viktig. De fleste vann i kommunen har blitt sett på som næringsfattige. Men det kan være behov for renseparker eller andre tiltak for å hindre avrenning fra jordbruket, spesielt på Ualand langs Hellelandsvassdraget. Vi ser derfor etablering av kantvegetasjon og kantsoner langs vann og vassdrag som aktuelle tiltak.

De siste årene har vi sett at det hyppigere forekommer perioder med mer nedbør og ofte mer nedbør på kortere tid. Dette fører til svært stor vannføring i bekker og elver, noe som igjen kan føre til utvasking og graving i jordbruksjorda. Vi ser derfor et økende behov for hydrotekniske tiltak.

I kommunen er det gjennom årene blitt bygget en del gjødsellager. Dekke over gjødsellager kan redusere utslipp til luft, spesielt tapet av ammoniakk. Reduserte utslipp av gjødselgasser er også positivt for de lokale omgivelsene.

Kriterier for tildeling av tilskudd til prosjekter

Søkerer som er berettiget SMIL-midler:

- a) Aktive bønder som kan søke og ta imot produksjonstilskudd og avløsertilskudd.
- b) Grunneiere som leier ut jorda si til bønder som kan søke og ta imot produksjonstilskudd og avløsertilskudd.

Kommunen vil prioritere å gi støtte til tiltak på aktive gardsbruk, da SMIL-ordningen etter forskriften om spesielle miljøtiltak i jordbruket er tiltenkt tiltak som er i tilknytning til jordbruket. Mange av de bevaringsverdige bygningene og andre kulturminner ligger fordelt på de mange små landbrukseiendommene. Mange av de små eiendommene drives ikke av eier selv, men leies ut som tilleggsjord til aktive bønder i kommunen, mens tunet på eiendommen i praksis blir benyttet som fritidsbolig. Kommunen ser derfor et behov for å differensiere tilskuddet mellom aktive bønder og de som leier ut jorda, når det kommer til restaurering av bygninger. Kommunen vurderer det som hensiktsmessig at det kan gis et tilskudd på inntil 20 % av godkjent kostnadsoverslag til restaurering av bygninger som ikke inngår i aktive gardsbruk (bruk som ikke eies av aktive bønder), mens det kan gis inntil 45 % av godkjent kostnadsoverslag til bruk eid av aktive bønder.

Kommunen vil prioritere tilskudd til tiltak som reduserer forurensing, og tiltak som fremmer biologisk mangfold og kulturmark. Regionalt er det et mål om at 35 % av de samlede tildelingene skal være til forurensingstiltak og 30 % til tiltak for biologisk mangfold.

Tilskudd etter ordningen spesielle miljøtiltak i jordbruket kan innvilges til foretak som oppfyller vilkårene i forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket av 19.12.2014.

Lokale søknadsfrister og kommunal saksbehandling

Statsforvalteren i Rogaland har fastsatt frister for kommunen til å melde inn behov for midler:

- 1. juni – Frist for kommunen til å melde inn behov for mer midler.
- 1. september – Frist for kommunen til å melde inn behov for midler for neste år, samt å rapportere bruken av SMIL-midlene for året.

Frist for å søke om SMIL-midler settes til:

- Våren: 1. mai
- Høsten: 1. november

Kommunen ønsker å sette lokale søknadsfrister for SMIL-midler for å kunne foreta helhetlige vurderinger av søknadene og gjøre gode prioriteringer av tiltak. Dette vil også gjøre det lettere for administrasjonen når det kommer til å søke tilleggsmidler. Søknadsfristene
Kommunen ønsker å kunne yte en god service til søkerne i form av effektiv saksbehandling. Søknadene vil bli behandlet etter endt søknadsfris vår og høst. Søknader som kommer inn etter søknadsfristen om våren vil bli behandlet etter 1. november. Søknader som kommer inn etter søknadsfrisen om høsten vil likeens bli behandlet etter søknadsfristen 1. mai året etter. Søknadene vil bli vurdert etter kommunens SMIL-strategi.

Vedtak etter SMIL-forskriften i kommunen fattes administrativt av landbrukssjefen, eventuelt etter samråd med andre kommunalt ansatte.

Statsforvalteren i Rogaland er klageinstans på søknader som får avslag hos kommunen.

Tilskuddssatser

Tilskuddssatsene skal ligge til grunn for utmåling av tilskudd og ved eventuell klage må Statsforvalteren i Rogaland rette seg etter de kommunale tilskuddssatsene fastsatt i SMIL-strategien. Tilskuddssatsene fastsatt i strategien er en makssats for tilskudd, det vil si at søker av tilskudd etter SMIL-ordningen kan få tildelt inntil maksprosenten for hvert enkelt tiltak.

Prioritet: Tiltakene det søkes om prioriteres fra 1 til 3, der 1 har høyest prioritet. Kommunen velger å benytte samme prioriteringsskala som Statsforvalteren i Rogaland har benyttet.

For restaurering av verneverdige bygninger er det satt to makssatser for tildeling av tilskudd til SMIL. Det er satt en makssats på 20 % for bygninger som ikke inngår i aktiv drift på eiendommer som ikke eies av aktive bønder. Makssatsen for verneverdige bygninger på eiendommer som eies av aktive bønder settes til 45 %.

Tiltaksgruppe		Prioritet	Tilskuddssats (makssats)
Kulturlandskap	Ivareta verdifull inn- og utmark	1	60 %
Biologisk mangfold	Ivareta utvalgte/trua naturtyper (slåttemark, slåttemyr, kystlynghei)	1	70 %
	Andre tiltak som fremmer biologisk mangfold (f.eks. pollinerende insekter)	1	70 %
	Fjerning av fremmede skadelige arter	2	50 %
Kulturminne og miljø	Restaurering av steingarder	2	50 %
	Restaurering av automatisk freda kulturminne	3	40 %
	Restaurering av verneverdige bygninger	3	45/20 %
Friluftsliv	Tilrettelegging for ferdsel og opplevelser	2	50 %
Avrenning til vann	Utbedring og etablering av hydrotekniske anlegg	1	70 %
	Etablering og vedlikehold av rensepark	3	30 %
	Etablering av vegetasjonssoner	1	70 %
Utslipp til luft	Dekke over eksisterende gjødsellager	1	70 %